

Bertolt Brecht: MATI KORAJŽA IN NJENI OTROCI

ŽIVLJENJE

Bertolt Brecht se je rodil 10. februarja 1898 v Ausburgu na Bavarskem v družini lastnika tovarne papirja. Študiral je naravoslovje in medicino ter bil v prvi svetovni vojni bolničar, po njej pa dramaturg v znanem Münchenskem gledališču Die Kammerspiele. V tem času je nastopal kot pevec in pesnik. Od leta 1924 je živel v Berlinu, kjer je študiral marksizem. Leta 1933 je zaradi svojega nestrinjanja z nacizmom emigriral. Bival je nekaj časa v Pragi, na Dunaju, v Švici in v Franciji, na Danskem, na Švedskem, na Finskem. Potem je odpotoval skozi Moskvo v Vladivostok, od tam pa v Kalifornijo v mesto Santa Monica. Leta 1947 se je preselil v Zürich, da bi se umaknil pred protikomunistično histerijo in preganjanjem v Ameriki. Šele leta 1948 se je vrnil v vzhodni Berlin, kjer je bil vodja in režiser lastnega gledališča Žberlinski ansambel®. Bertolt Brecht je bil komunist in marksist. Kljub rodu v meščanskem družbenem sloju je Brecht posvetil in namenil vse svoje življenje in delo socialni revoluciji, delavskemu gibanju in novemu družbenemu redu - socializmu. Umril je 14. avgusta 1956.

DELO

Brecht je eden najpomembnejših dramatikov 20. st., pisal pa je tudi pesmi, ki vsebujejo epske elemente, pripovedno prozo in teoretične spise o gledališču. Izšel je iz ekspresionizma.

Z gledališkim delom je Brecht začel že v mladeniških letih, ko je v imenu delavske in komunistične levice nastopal s protestnimi pesmimi in songi v Münchenskih pivnicah, gostilnah in po restavracijskih vrtovih. S predanostjo je nadaljeval delo v berlinskih letih in v letih emigracije. Zagnan in docela predan gledališču je bil tudi v zadnjem desetletju svojega življenja, ko je vodil eno najbolj znamenitih gledališč sodobnega sveta Berliner Ensemble. Po njegovi smrti je Žberlinski ansambel® nadaljeval delo pod vodstvom njegove vdove, igralka Helene Weigel. Brecht je s svojim življenjskim zgledom zapustil jasno sporočilo: gledališki ustvarjalec ne sme biti malomeščan, prvak in zvezda; njegov delovni dan je dolg štiriindvajset ur; brezdomec je in popotnik, pravi, pristni gledališki delavec je lahko le takšen človek, kakršen je bil on sam.

Brechtovo dramsko delo je izredno obsežno in raznolično. V svet gledaliških iger je stopil Bertolt Brecht z dramatično biografijo Baal, tej so sledili Bobni v noči, igra Človek je človek, Beraška opera, ki mu je prinesla pravi svetovni uspeh, Vzpon in padec mesta Mahagonny, nemilosten porog moderni družbi, Sveta Ivana Klavniška. Potem se začno leta emigracije in beganja po svetu. Takrat nastanejo dramska dela: Puške gospe Carrar, Strah in beda Tretjega Reicha, znamenita Mati Korajža in njeni otroci, Gospod Puntilla in njegov hlapec Matti, Življenje Galilea, Švejk v drugi svetovni vojni. Po prihodu v sovjetsko okupacijsko zono Nemčije je Brecht napisal med drugim igrado Zadnji dnevi Komune in Turandot. Poleg obsežnega pesniškega in proznega opusa (Hišna postila, Svendborske pesmi, Sto pesmi) je Bertolt Brecht napisal zelo veliko teoretičnih in publicističnih člankov in prispevkov, ki vsi obravnavajo posamezne gledališke probleme. S teoretičnimi raziskavami o gledališču, razmišljanji o vlogi gledališča, zlasti pa z estetiko dramatike, režije in igre se je Brecht ukvarjal od mladih dni dalje. Pri nas je Brechtovo teoretično delo skoraj neznano.

Poleg Brechtovih teoretičnih spisov je pomemben še njegov sloviti Delovni dnevnik, ki zajema njegovo najbolj zanimivo in protislovno dobo življenja; to je dnevnik emigranta in begunca, ki se s kritičnim pogledom ozira na evropsko tragedijo, ki sta jo sprožila Hitler in druga svetovna vojna. Dnevnik pa je neizčrpan vir obvestil o Brechtovih nazorih, mnenjih, odločitvah in idejah, osebnih stikih in razgovorih. V tem dnevniku se izraza človek-ustvarjalec neposredno in čisto, brez avtocenzurne misli in zadržanosti.

Mati Korajža in njeni otroci je bila prvič uprizorjena v Zürichu leta 1941, Slovenci pa smo jo doslej uprizorili dvakrat. Brechtova dela je v slovenščino prevajalo več prevajalcev, med njimi Mile Klopčič, Borut Trekman in Janko Moder, vendar čakajo na prevod še številna njegova dela.

BRECHTOV RAZVOJ IN SLOG

Brechtova literarna in gledališka igra se ni razvijala povsem samostojno in pa neodvisno od sočasnih in preteklih vplivanj: Villon, Heine, Shakespeare, Rimbaud. Brecht se je očitno zelo zgledoval po slogovnih in idejnih vplivih in tradiciji uličnih pesnikov in igralcev (Die B„nkels„nger-klopjarji). To se

razodeva v Brechtovi uporabi moritatov in songov. Vendar pa je bil kljub mnogim vplivom močno samostojna in izvirna ustvarjalna osebnost.

Najvažnejši dogodki Brechtovega življenjskega časa naj bi bili: prva svetovna vojna, februarska revolucija in oktobrski preobrat v Rusiji, rast revolucionarnega delavskega gibanja kot posledica prve svet. vojne in vsesplošne gospodarske in socialne krize kapitalizma, ustanovitev komunistične partije v Nemčiji, nastop in razvoj dveh gibanj, ki ju vodita Benito Mussolini in Adolf Hitler, nastop velike gospodarske krize, izoblikovanje sistema stalinizma, začetek osebne Stalinove diktature, druga svetovna vojna, karikatura miru po letu 1945 in začetek hladne vojne. Ti podatki so nazorni primer tragedije Brechtovega in našega sveta.

V svojih delih je opazoval, doživljal in opisal socialno, moralno in duhovno razpadanje starega meščansko kapitalističnega sveta. Prenekateri zgodba in igra se resda skriva za zgodovinsko preobleko, za usodo zgodovinskih oseb. Toda kljub vsem tem preoblekam so vse Brechtove igre sodobne. Avtor v njih venomer kritično ilustrira svoj čas, vzpodbuja k uporabi in neposlušnosti, bodri ponižane in obsoja vladajoče. Smeh, satira, karikatura, groteska so poglobitve značilnosti njegovega sloga v igrah. Čeprav ga sarkastičen stil ni nikoli zapustil, se v njegovih delih pojavlja toplo čustvovanje s siromašnimi.

DRAMA MATI KORAJŽA IN NJENI OTROCI

Drama *Mati Korajža in njeni otroci* je postavljena v čas tridesetletne vojne (1618-1638), v kateri so se bojevali Habsburžani in njihovi nasprotniki Švedi, Francozi in drugi. Ta vojna se je sicer začela kot spopad med katoliki in protestanti, a se je kaj kmalu sprevrgla v krvavo vojno za novo razdelitev na evropskem političnem zemljevidu. Tridesetletna vojna se je končala z znamenitim Westfalskim mirom, ki pa Evropi ni prinesel daljšega obdobja brez krvavih spopadov in vojn. Anna Fierling, imenovana *Mati Korajža*, ker je v neki bitki zapeljala skozi topovski ogenj s petdesetimi hlebci kruha na vozu. Ustrašila se je poloma, da ne bi mogla prodati kruha, saj je bil že plesniv. Po poklicu vojaška branjevka, spremlja s svojimi tremi otoci krvavi vihar tridesetletne vojne, sledi različnim vojskam ob njihovih premikih in tako prekrizari večji del Evrope. Vse tri svoje otroke pa v vojnih spopadih izgubi. Vendar to, kot tudi druge vojne grozote, ne spremenijo njenega življenjskega nazora, je ne streznilo. Kajti vojna in vse njene tegobe in vsi njeni dogodki so za Anno Fierling le priložnost za kupčevanje in zaslužek, ki se jima popolnoma predaja. Neomahljivo vztraja pri v svoji trgovski in kupčevalski strasti, zato s svojim branjevskim križari po Evropi od severnih švedskih pokrajin do srednjevropskih avstrijskih in čeških dežel. Upa, da ji mir ne bo pokvaril poslov. Enega za drugim ji smrt pobere otroke - previdnega Rjavčka, hrabrega Eilifa in nemo, a lepo Katrino. Smrt svojih otrok pa sprejme z mirom in trdno odločitvijo, da bo se kar naprej kupčevala in trgovala. Ko se prevesi tridesetletna vojna proti koncu, ostane *Mati Korajža* sama, brez družine. Vojna ji je pobrala vse razen branjevskega voza in strasti do prekupčevanja. Vsa njena življenska zvestoba velja tudi naprej temu trgovanju.

EPSKO GLEDALIŠČE

Iz svojega marksističnega prepričanja je Brecht ustvaril nov tip moderne dramatike tako imenovanega *Žpoučnega* ali *Žepskega* gledališča, ki mu ni več do klasičnih gledaliških učinkov, ampak hoče s svojimi deli socialno in moralno vzgajati, kaze na socialno krivičnost razredne družbe in gledalca poziva na notranji upor do meščanskega družbenega reda. V ta namen je tradicionalno dramsko zgradbo, značilno za meščansko gledališče zamenjal z epskimi prizori, ki jih je prekinjal z vlojnimi pesmimi, komentarji, plakati itd. Njegova dela so pogosto grozljivo groteskna in naturalistično groba, vsebujejo pa tudi večkrat obesnjaški humor. Brechtovo epsko gledališče želi in išče dejavnega in kritičnega gledalca-opazovalca. Odloča se za igralca, ki se ne identificira z osebo, ki jo igra, marveč za igralca, ki to osebo le predstavlja, toda tako, da skozi igranje ohrani kritični odnos do te dramske osebe. To pa je po Brechtovem mišljenju moč uresničiti le s pomočjo potujitvenega učinka ali V-efekta. Ta efekt je ustvarjalna metoda, ki usmerja gledalca, da tudi v času gledališke predstave ohrani svojo aktivno svobodnost, sposobnost za presojo in moč za odločanje. V-efekt pa se je uresničil tudi s pomočjo glasbe (zbor in songi), s pomočjo dekoracije (informacijske table, film), in ne le s pomočjo gledalca.

VIRI IN LITERATURA

1. Bertolt Brecht: *Bobni v noči, Mati Korajža in njeni otroci*. Knjižnica Kondor 179. Mladinska knjiga, Ljubljana 1979. Spremnino besedo napisal Bojan Štih. Str. 139-172. Dr. Vladimir Kralj: *Dramaturški vademekum*, 1964. Str. 2

2. Kolšek, Kos, Lah, Logar, Šimenc: Berilo 4. Srednje izobraževanje. Založba Obzorja Maribor, 1990. Str 230, 231
3. Fric Martini: Istorija nemačke književnosti. Nolit. Beograd 1971. Str. 595-598
4. Janko Kos: Pregled svetovne književnosti. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1978. Str. 251